

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	1
2 PROBLEMFÖRMULERING	2
2.1 Syfte och frågeställningar	3
3 TEORI	3
3.1 Slöjdundervisningen i ett historiskt perspektiv	3
3.2 Vad är kulturarv inom det textila området?	4
3.3 Slöjdämnet som kulturarvsförmedlare	6
4 METOD	9
4.1 Urval	10
5 RESULTAT	11
5.1 Vad anser textillärare höra till det svenska kulturarvet inom det textila området?	11
5.2 Hur använder textillärare sig av kulturarvet i undervisningen?	13
5.2.1 Kulturarv som ett teoretiskt eller praktiskt inslag i slöjdundervisningen?	13
5.3 Vad inom kulturarvet och varför tycker de att det är viktigt/oviktigt att föra vidare?	15
6 DISKUSSION	19
6.1 Kulturarv som ett praktiskt eller teoretiskt inslag i undervisningen	19
6.2 Vad som hör till det svenska textila kulturarvet	20
6.3 Vad och varför lärarna tycker kulturarvet är viktigt att föra vidare till andra generationer	21
6.4 Slutord	22
KÄLLFÖRTECKNING	24
BILAGOR	26

1 INLEDNING

Slöjdämnet i grundskolan har bland annat som syfte och roll i utbildningen att ge insikter i vardagshistoria och ge kunskaper om slöjdtraditioner från förr och nu (Skolverket, 2000). Med detta menas att slöjden förmedlar delar av ett kulturarv från vår svenska historia, lokala traditioner eller utifrån elevernas kulturella bakgrund. (Skolverket, 2000). I kursplanens mål att sträva mot, kan man läsa följande om kulturarv i slöjdundervisningen:

skolan skall i sin undervisning i slöjd sträva efter att eleven...

- utvecklar intresse och förståelse för skapande och manuellt arbete genom kännedom om kulturarv och slöjdtraditioner i ett historiskt och kulturellt perspektiv,... (Skolverket, 2000)
samt
- utvecklar förmåga att tillägna sig och använda nya kunskaper samt att överväga och befästa kunskaper från andra områden och kulturer i sitt skapande arbete,... (Skolverket, 2000)

När jag tidigare har arbetat som textillärare har jag tyckt att just den här delen av slöjdundervisningen har varit svår att få grepp om. Jag har frågat mig vad som är kulturarv inom det textila området och vad det består av. Andra frågor jag har ställt mig är hur det kan föras vidare och varför det är viktigt. I den här undersökningen vill jag söka svar på vad textillärare tycker hör till kulturarvet inom det textila området och hur de använder sig av kulturarvet i sin undervisning. Detta för att få en djupare insikt i ämnet och en bild av hur jag kan arbeta med det i min kommande yrkesutövning som textillärare. Min egen bakgrund inom det textila området består av en kandidatexamen i textildesign, som är inriktad mot industrin och en del förberedande utbildningar med hantverksperspektiv. Därför har jag inte diskuterat frågor som rör kulturarv förknippat med undervisning under min utbildningstid. Under arbetet med uppsatsen har jag insett att min bakgrund har betydelse för hur jag tolkar innebörden och innehållet i kulturarvet.

Svedberg (2004) menar att skolan är en viktig institution i samhället, som fostrar kommande generationer både socialt och kunskapsmässigt. Att känna till sina rötter i hembygd och historia är bra för identiteten och livskvaliteten. Det kan ge individen styrka både socialt och yrkesmässigt. Svedberg menar även att det i sin tur kan möjliggöra förutsättningar för lokalsamhällets utveckling (Svedberg, 2004: 19). 1996 fattade riksdagen beslut om en ny kulturpolitik. Riksdagen ansåg det vara viktigt att värna om kulturarvet och gjorde stora insatser för att nå ut och sprida kunskaperna om detta. Man kan tänka sig att arbetet inför propositionen har satt sina spår i läroplanen, Lpo94, som började gälla ett par år tidigare. I Lpo94 betonas kulturarvet som en del av ämnets syfte och karaktär (Utbildningsdepartementet, 1994). I den kulturpolitiska propositionen 1996/97:3 står att vi ska bevara och berika kulturarvets många delar så att kommande generationer kan tillägna sig det. I arbetet med att skapa intresse och sprida betydelsen av kulturarvet har skolan en viktig uppgift (Regeringens proposition 1996/97:3: 126f). Slöjdverksamhet är nära förknippat med äldre tiders vardagshistoria, då man tillverkade det mesta av det man behövde själv. Inom det textila området var det kvinnor som var verksamma. Just kvinnors kulturarv är eftersatt (Regeringens proposition 1996/97:3: 128). Därför kan det här området även vara intressant för att lyfta fram ett kulturarv som till stor del är förknippat med kvinnor.

2 PROBLEMFÖRMULERING

Det som jag kommer behandla i den här uppsatsen är det svenska kulturarvet inom det textila området. Vårt egna kulturarv är genom tiderna påverkat av andra kulturer. Vi har inte varit en isolerad plats, utan tagit del av influenser från andra länder. Hur och på vilket sätt kommer dock inte att tas upp här. När jag tänker på kulturarv inom det textila området tänker jag dels på tekniker, hur och varför föremålen gjordes, men även på gamla mönster och former. För att få förståelse och ökade insikter i vad kulturarv är och varför det är viktigt att föra vidare kommer jag i stället så att säga börja gräva där jag står, i det svenska kulturarvet. I Borgs undersökning berättade de svenska slöjdlärarna att de förmedlade ett kulturarv (Borg, 2001: 163). Det stämmer överens med min egen uppfattning som jag har bildat mig när jag har träffat på textillärare under arbete, praktik och genom vänner. Jag uppfattar det som att många säger att de tycker att de förmedlar ett kulturarv.

2.1 Syfte och frågeställningar

Med den här undersökningen vill jag ta reda på vad några textillärare i grundskolan menar när de säger att de förmedlar ett kulturarv, samt i vilken utsträckning de gör det och på vilket sätt. Syftet med uppsatsen är således, att undersöka textillärares förhållningssätt till det svenska textila kulturarvet och hur de använder sig av kulturarvet i sin undervisning.

Frågeställningarna för undersökningen är följande:

- Vad anser textillärare höra till det svenska kulturarvet inom det textila området?
- Hur använder textillärare sig av kulturarvet i undervisningen?
- Vad och varför tycker de att det är viktigt/oviktigt att föra vidare?

3 TEORI

Det finns en del litteratur om slöjdforskning. Den mesta litteraturen beskriver slöjdens utveckling och det pedagogiska värdet av slöjd. I litteraturen som jag har funnit, beskrivs ofta slöjdamnet i sig som ett kulturarv. Jag har därför även sökt litteratur som inte direkt är kopplat till slöjd och hantverkstraditioner, utan beskriver kulturarv och dess betydelse ur ett annat perspektiv eller med utgångspunkt i ett annat ämne.

3.1 Slöjdundervisningen i ett historiskt perspektiv

Nygren-Landgårds relaterar samhällsutvecklingen och dess olika utvecklingsfaser till slöjden. Hon menar att i det gamla bondesamhället ägnade sig de flesta människor åt primärproduktionen. Slöjdverksamheten gjordes i hemmen, de var en naturlig del av vardagen och många människor tillverkade produkter som de behövde och använde i vardagen. Slöjden präglades av ett hantverksmässigt arbete, erfarenheter och kunskaper fördes vidare från den äldre generationen till den yngre (Nygren-Landgårds, 2003: 18f).

Idag däremot söker människor sin försörjning på andra sätt. Slöjdverksamheten är inte längre en livsnödvändighet. Därmed är det inte säkert att kunskaperna förs vidare från en generation till en annan generation. Slöjden beskrivs ofta som en fritidssysselsättning även om den för en del innebär en försörjning eller inkomstkälla. Eftersom man ändå anser att slöjdekunskaper och

kunskaper förknippade med slöjdverksamhet är viktiga har utbildningssystemet övertagit undervisningen. Idag hänvisar man ofta till slöjdens fostrande egenskaper (Nygren-Landgårds, 2003: 19). De fostrande egenskaperna kan beskrivas i termer som, att tränas i självständigt arbete, att arbeta från idé till färdig produkt och att reflektera över den egna arbetsprocessen.

Även när slöjdämnet introducerades i skolorna i slutet av 1800-talet talade man om ämnets fostrande egenskaper, men på ett annat sätt än vi gör idag. Då var slöjden indelad i flickslöjd och gosslöjd. De bakomliggande tankarna med slöjd var att tillföra annat stoff i undervisningen än pluggämnena. Slöjdkunskaper ansågs även vara nyttiga och användbara. Arbetar- och bondebefolkningen ansågs ha behov av att kunna tillverka och underhålla bruksföremål. Slöjden fostrade både flickor och pojkar till det kommande vuxenlivet i hemmet eller inom den tillverkande industrin (Borg, 2001: 10ff). John Dewey är en man som var verksam vid slutet av 1800-talet och en bit in på 1900-talet. Dewey förknippas ofta med praktiskt arbete och myntade uttrycket ”learning by doing”, som är ett relativt välkänt begrepp. Deweys arbete School and society från 1899 har haft stor betydelse för slöjdens utveckling (Slöjd, hemkunskap, museipedagogik, 1991: 14). Dewey lägger där stor vikt vid praktiska färdigheter och hans progressiva pedagogik hade inflytande i skolsystemet vid förra sekelskiftet.

I och med 1969 års läroplan blev båda slöjdinriktningarna obligatoriska för både flickor och pojkar i årskurserna 3-6. 1980 fick eleverna välja mellan trä- och metallslöjd och textilslöjd från och med högstadiet. I Lpo94 används en gemensam beteckning för de båda slöjdinriktningarna och eleverna får ett gemensamt betyg för bägge slöjdinriktningarna (Borg, 2001: 10ff).

3.2 Vad är kulturarv inom det textila området?

Kulturarv är ett brett område och finns naturligtvis inom alla områden och allt vad vi gör kan förknippas till ett kulturarv, det gäller hur vi gör saker, seder och traditioner. Här försöker jag koncentrera mig på vad kulturarv kan vara inom det textila området. Generellt kan sägas att kulturarv är vad vi bär med oss från tidigare generationer. Att bli medveten om sitt kulturarv är att synliggöra och medvetandegöra hur något som var förr påverkar oss idag, eller det kan också vara att bevara och föra gamla traditioner vidare, så att de inte glöms bort. I den kulturpolitiska propositionen 1996/97:3 skriver man att kulturarvet är en del av vår kulturella

helhet och identitet. Kulturarvet består av många olika saker, ting, tankar och traditioner. Det finns runt omkring oss i vardagen och i hemmen. Med begreppet arv menas att det är något som finns, och som vi har fått med oss av tidigare generationer (Regeringens proposition 1996/97:3: 126f). Hur kulturarvet förs vidare från en generation till en annan och hur kulturarvet kan bidra med att skapa relationer mellan olika generationer kommer jag att återkomma till i min undersökning och i diskussionsavsnittet.

Det är främst under 1990-talet som man började använda begreppet kulturarv i större utsträckning (Lundström, 2005: 10). Riksdagen lyfte då frågan om kulturarv och ansåg det vara viktigt att vissa värden bevarades och värnades om. Lundström (2005) menar att mycket av det vi idag kallar kulturarv har sin grund i den nationalistiska tiden som rådde under slutet av 1800-talet. Intresset för nationell svensk historia var stort och det var det som var av regional karaktär som man ville bevara. Samhället utvecklades till att bli mer demokratiskt och det var bygdernas särart som skulle lyftas fram. Allmogekulturen var intressant, medan det borgerliga arvet inte ansågs vara av intresse. Det ägnades dock inget intresse till det samiska kulturarvet (Lundström, 2005: 44). Under den här tiden bildades många organisationer och folkrörelser som arbetade för att bevara det gamla (Lundström, 2005: 10). En av dessa organisationer var Svensk hemslöjdsförening. Enligt min uppfattning sammanfaller det vi kallar kulturarv inom det textila området till stor del med Svensk hemslöjdsförenings samlingar och så kallad folkkonst. Begreppet folkkonst började enligt Dunker att användas i slutet av 1800-talet och användes som motsats till elitkonst (Dunker, 2004: 245). Folkkonst är knutet till olika bygder och har regionala skillnader inom landet. Oftast har folkkonst fått en lägre status än elitkonsten. Jacobsson menar att vid mitten av 1800-talet började man intressera sig för folkkonst och att den är sammankopplad med hemslöjdsrörelsen (Jacobsson, 1983). De ville rädda en gammal inhemsk folkkultur och deras uppgift var att stödja det traditionella hantverksutövandet. Liksom Dunker beskriver Jacobsson folkkonst som något som uppstod i en byggd och hade lokala skiftningar. Vid slutet av 1800-talet försvann förutsättningarna för folkkonsten, att självständigt leva vidare, eftersom man började köpa masstillverkade varor (Jacobsson, 1983).

Det textila kulturarvet och folkkonsten består av vackra föremål både för bruks- och prydnads skull. Personligen tänker jag främst på föremålens form och mönsterbilder. En annan del är naturligtvis teknikerna, själva hantverket som ligger bakom. Äldre föremåls form och mönster är ofta en källa till inspiration och kreativitet för formgivare och designers. Min egen

uppfattning är att Sveriges designframgång beror till stor del på att vi har förmedlat vårt kulturarv. Detta har vi bland annat gjort genom skolans slöjdundervisning. Slöjd som skolämne förekommer vad jag vet endast i de nordiska länderna. Eftersom alla har haft slöjd i skolan har kunskaper om hantverk spridits till många. Intresset för hantverk och design kan mycket väl ha väckts i och med slöjdundervisningen i skolan.

3.3 Slöjdämnet som kulturarvsförmedlare

Nygren-Landgårds skriver att ”Slöjdverksamhet fostrar människor till att förstå sin kultur och till att vara med och utveckla den.” (Nygren-Landgårds, 2003: 24) Slöjden är en kulturarvsförmedlare genom att den förvaltar traditionella kunskaper, som hantverksskunnande innebär. Enligt Nygren-Landgårds måste slöjden även innehålla ny teknik för att vara intressant och föras vidare. Målet är att både värna om och att utveckla slöjden (Nygren-Landgårds, 2003: 24). Halvorsen menar att kreativ verksamhet är både kulturbevarande och kulturbyggande. Kännedom om kulturarvet skapar distans och perspektiv till nuet. Det hjälper individen att se mönster i sitt eget liv och att ge en känsla av helhet och sammanhang (Halvorsen, 2004: 153). Att känna till föremåls och företeelsers ursprung är något som de lärare jag har intervjuat också poängterar. Indirekt har den här uppsatsen gett idéer om hur slöjden kan samarbeta med andra ämnen för att skapa en tydligare helhet och känsla för sammanhang och jag återkommer till detta i resultat- och diskussionsavsnittet. I hemslöjdsverksamhet förenas traditioner med nyskapande och kulturarvet blir tydligt eftersom teknikerna är gamla och även relativt ofta även formen. Samtidigt som gamla former, mönster, material och hantverkstekniker lever vidare, utvecklas de och förnyas eftersom de fortfarande används (Regeringens proposition 1996/97:3: 125).

Kursplanerna är utformade så att de lämnar utrymme för lokal och professionell tolkning (www.skolverket.se, 2006-05-08). I olika litteratur har jag stött på resonemang om att slöjdlärares personlighet och egna intressen spelar stor roll för hur undervisningen utformas. Arbetsområdenas omfattning kan variera beroende av vilket intresse och vikt läraren lägger vid exempelvis den tekniken. Kajsa borg skriver i Slöjdämnet intryck – uttryck – avtryck att slöjdlärarna kan delas in i tre olika kategorier där de ser sig själva ha olika slags uppdrag (Borg, 2001: 85ff). Dessa är det konstnärliga, det pedagogiska och det hantverksmässiga uppdraget. De lärare som mest förknippade sig med det pedagogiska uppdraget, tyckte inte att föremålen som barnen tillverkade eller teknikerna var så viktiga. Lärarna med det pedagogiska uppdraget försökte mer hitta olika sätt att anpassa sin undervisning så att den

skulle passa barnen. Inom gruppen som ansåg sig ha ett hantverksmässigt uppdrag var det kulturhistoriska intresset framträdande. För denna grupp betonades ett teknikinriktat uttryck och samhörighet till hantverkstraditionen. Lärare som såg sig ha ett konstnärligt uppdrag ansåg däremot det individuella uttrycket och personlighetsutveckling vara viktigare. I den här undersökningen som handlar om kulturarv är intresset inriktat mot det hantverksmässiga och det konstnärliga uppdraget. Behöver det finnas en motsättning mellan dessa två olika infallsvinklar? Vad inom kulturarvet, som lärarna i min undersökning anser vara viktigt att förmedla kommer jag ta upp i diskussionsavsnittet. I undersökningen som jag redovisar kan utläsas om det är en konstnärlig eller hantverksmässig aspekt lärarna vill förmedla till eleverna.

Borg skriver också i sin undersökning att en av slöjddämnets kvalitéer är att det är kulturförmedlande. Det kulturförmedlande består bland annat i att de informanter som deltog i studien tyckte att det var värdefullt att visa att de kunde samma saker som äldre personer i familjen (Borg, 2001: 161). Borg refererar till en norsk undersökning, av Else-Marie Halvorsen, som undersöker hur norska lärare uppfattar kulturarvsbegreppet. Undersökningen visar att lärarna inte var säkra på innebörden av begreppet. Deras uppfattning var knutet till deras egen uppväxt och fungerade som måttstock. Borg hänvisar även till Jon-Roar Björkvold, som arbetar med andra kulturbegrepp, i det här fallet beskrivs skillnaden mellan barnkultur och skolkultur.

När skolkulturen tar överhanden kan den enskilda individens identitet hotas och då störs också möjligheterna att lära. Läraren bör därför ha kännedom om barn- och ungdomskulturens uttrycksformer och kunna överbrygga de båda kulturformerna. Det som krävs är lärare som vågar avvika från egen traditionell skolkultur och tryggheten i inarbetade föreställningar om hur skolundervisning skall organiseras och genomföras. (Borg, 2001: 163)

Jag tolkar det som att om man låser sig fast vid ett visst innehåll eller endast ett sätt att lära ut något, kanske eleven inte kommer att lära sig det man ville förmedla. Samma sak kan läras på flera olika sätt.

På grund av lärarens egna intressen kan det kännas viktigt att förmedla kulturarv till eleverna. Det står också i läroplanen, och det kan ge stöd att ”inte bara hitta på nya saker” som en av lärarna i Borgs undersökning sa (Borg, 2001:72). Det kan för andra kännas mossigt och gammalmodigt. För dem kan det vara roligare att hitta på nytt. Samtidigt ska man utgå från elevernas intressen. Detta kan se ut på olika sätt. Hur förhåller sig slöjdlärare till kulturarvet i förhållande till nya sätt att göra saker på? Kan man förnya slöjden genom kulturarvet? Borg beskriver detta på ett bra sätt:

Slöjdföremålen har goda möjligheter att ge uttryck för svenskt kulturarv i både process och produktform. Frågan är emellertid vilket kulturarv som avses. Genom de senaste årens invandring råder en mångkulturell situation i flertalet klassrum. Slöjdföremålen skulle kunna ge uttryck för en kombination av skolkultur och ungdomskultur, om elevernas eget gestaltande verkligen sattes i förgrunden. (Borg, 2001: 170)

Om undervisningen fokuserade mer på ett arbetssätt som gick ut på att eleverna arbetade med skisser utifrån egna tankar och idéer än att kopiera förlagor, skulle slöjdundervisningen på ett tydligare sätt knytas till identitetsskapande verksamhet.

Eivind Moe (2004) skriver att vi lever i en kultur där vi förbrukar väldigt många varor och dessa är designade på ett eller annat sätt. De föremål som vi väljer att använda och omger oss med talar om en del av vår identitet. Vi väljer saker till en del utifrån hur vi identifierar oss. Enligt Moe är det även viktigt att känna till något om produktionen av varor och material eftersom vi blir överösta med olika produkter som företag vill att vi ska köpa. Om vi vet hur något är tillverkat, ger det oss möjlighet att vara kritiska (Moe 2004: 289).

4 METOD

I den här undersökningen har jag använt mig av intervjuer, som kan sägas vara en kvalitativ forskningsmetod. Det kvalitativa synsättet att genomföra en undersökning på syftar till att beskriva det individuella, snarare än att beskriva något generellt och genomsnittligt (Johansson och Svedner, 1998: 27). Resultatet vid en kvalitativ forskningsmetod kan ibland anses bli subjektivt och spegla forskaren själv istället för att ge en riktig bild av det som undersökts (Johansson och Svedner, 1998: 28). Jag anser dock, att intervjuer som ger utrymme för den intervjuade att berätta fritt är den bäst lämpade metoden, för att undersöka mina frågeställningar.

Jag har intervjuat tre textillärare som arbetar på grundskolan i Stockholmsområdet. Syftet med intervjuerna har varit att ringa in mina frågeställningar, där jag har velat få fram lärarnas tankar om kulturarv och hur de använder sig av kulturarvet i sin undervisning.

Intervjutekniken har varit semi-strukturerad. Det vill säga att jag har utgått från fasta frågor (se bilaga 1), som ger möjlighet för de intervjuade att formulera svaren med egna ord, men även ställt spontana frågor. I första intervjun ställde jag en spontan fråga, som jag ansåg vara mycket väsentlig för undersökningen. I de följande intervjuerna fanns därför denna fråga med från början. Den första intervjun blev på så sätt en pilotundersökning. Samtliga intervjuer skedde i klassrummet. Vi var ostörda hela tiden och de tog ungefär 40 minuter vardera. Under intervjuerna antecknade jag med papper och penna. Efter varje intervju transkriberade jag intervjuerna. En viss tolkning av innehållet i det som sades har gjorts, men endast för att materialet ska fungera som skriven text. Vid transkriberingen har jag placerat svaren på frågorna under den frågeställning, som jag tyckte frågan hörde samman med (se bilaga 2).

De som jag intervjuade kontaktades först via telefon och mail. Jag berättade vem jag var, att jag skrev en uppsats i lärarutbildningen och vad den handlar om. När vi sedan bestämt tid för intervju skickade jag mina frågor tillsammans med en liten presentation av mig själv och uppsatsens ämne (se bilaga 3). De kunde på så sätt läsa igenom och förbereda sig. En person kontaktades endast via mail. Denna person fick frågorna i samband med förfrågan, eftersom det då kan vara lättare att ta ställning till om man vill vara med eller inte.

4.1 Urval

Tre textillärare ingår i intervjuundersökningen, alla arbetar i grundskolan, två i år 3-9 och en i år 3-6. När jag har valt ut vilka jag skulle intervjua har jag dels använt mig av kontakter och dels gjort ett slumpmässigt urval. Två av de intervjuade kände jag till, jag var nyfiken på vad de hade att säga om mitt forskningsområde och de var också lätta att få göra intervju med. Jag tittade även på Nacka kommuns hemsida för att få en översikt av kommunens grundskolor och kom på så sätt i kontakt med en textillärare, som jag inte visste någonting om. Den tredje personen valdes alltså ut helt slumpmässigt.

Bortfallet för undersökningen är två personer. Anledningen till bortfallet kan vara att jag är anonym för personerna, jag fick inget svar när jag kontaktade dem via mail. Varken personerna eller de skolor som de arbetar på, kommer att namnges i den här framställningen. Här nedan följer en kort beskrivning av lärarna och skolan de arbetar på:

Eftersom undersökningen handlar om det svenska kulturarvet, kan det vara av intresse att nämna att eleverna på skolorna nästan enbart har svenskt ursprung.

Intervju 1 = lärare 1

Den första intervjun gjordes med en textillärare som är drygt 50 år och har arbetat som slöjdlärare i 15 år. Hon tog examen år 1987. Klasserna hon undervisar är år 2-9, och undervisningsgruppens storlek är ungefär 12 elever. Elevernas sociala bakgrund kan beskrivas som relativt homogen.

Intervju 2 = lärare 2

Den andra intervjun gjordes med en textillärare som är 40 år och har arbetat som slöjdlärare i 15 år. Hon tog examen år 1991. Klasserna hon undervisar är år 3-9 och undervisningsgruppens storlek är 20 elever. Elevernas sociala bakgrund är mycket skiftande och ur den aspekten heterogen.

Intervju 3 = lärare 3

Den tredje och sista intervjun gjordes med en textillärare som är 46 år och har arbetat som slöjdlärare i 14 år. Hon tog examen år 1992 eller -93. Klasserna hon undervisar är år 3-9 och

undervisningsgruppens storlek är ungefär 12 elever. Elevernas sociala bakgrund kan beskrivas som relativt homogen.

5 RESULTAT

I resultatet har jag tolkat innehållet i intervjuerna och kommer här att sammanfatta deras svar i de olika frågorna. Jag avser sedan, att diskutera svaren i diskussionsavsnittet. Resultatet är disponerat efter frågeställningarna.

5.1 Vad anser textillärare höra till det svenska kulturarvet inom det textila området?

Samtliga av de intervjuade lärarna anger ungefär samma saker höra till kulturarvet. De nämner främst garntekniker. Kanske för att dessa är handarbetsbetonade och att till exempel att sy på symaskin har lättare att alltid finnas kvar. Det är en annan sorts kunskap som behövs om man ska virka eller sticka. Lärarna tycker att gamla tekniker, som vi har hållit på med länge hör till kulturarvet. De ser det som att det är teknikerna i sig som hör till kulturarvet, symaskinen däremot räknar de inte som en del av kulturarvet. Lärare 3 betonar att till kulturarvet hör även är att känna till materialens härkomst och vad saker och ting har för ursprung.

Många av teknikerna är kulturarv därför att vi har hållit på med dem länge. Kulturarv är att vi inte ska tappa bort det som har varit, det gamla, det som det är idag bygger på. Med ull är kulturarv hur vi har använt det genom tiderna. Bygga på gamla tekniker, hur man använt teknikerna förr. Nya tekniker bygger på de gamla. Ett annat exempel är stickning, hur man gör garnet, var kommer det ifrån. Man klippte fåret, kardade ullen och spann garnet, färgade och så vidare. Hur ett par strumpor blev till, vilken tid det tog att göra ett par nya. Idag slänger vi och köper nya när de går sönder. (lärare 3)

Lärare 2 ser på kulturarv som något nästan enbart teoretiskt och därför svår genomförbart på slöjdlektionerna.

Svår genomförbart i sin fulla betydelse om man ska ta in historia praktiskt och prova på det praktiskt. Gamla tekniker. Krokning t ex är en gammal teknik. Jag stickar mycket och det är också gammalt. När jag tar in det historiska avbryter jag medan de håller på att arbeta. Om jag inleder ett arbetsområde med en historisk genomgång undrar eleverna när de får börja arbeta. Om det inte händer något så gör de inget. Man kan lägga mycket i kulturarvsbegreppet. Dräkthistoria är också kulturarv. Tänker att det är mer teoretiskt än vad slöjd står för, för eleverna. (lärare 2)

Både lärare 2 och 3 vill förmedla att det är tekniker som vi har hållit på med länge.

Försöka få eleverna att få en känsla för att det har pågått länge, att man har hållit på med de här sakerna/teknikerna länge. Att det gav en inkomst förr som t ex med stickning. Det ger en förståelse för att det tar tid. Jag tar upp mönsterstickning från Färöarna och Irland, att varje familj hade sitt signum och att man stickade mycket i Bohuslän i Sverige. Lovikka i norrland. Garntekniker. (lärare 2)

Lärare 1 och 3 anser kulturarvet inom det textila hantverket ligga nära hur man levde förr i bondesamhället och det dagliga livet och att det på så sätt är knutet till historia. Det visar lärare 3 när hon talade om hur man fick ett par nya strumpor (se s 11) och lärare 1 säger

När jag tänker på kulturarv tänker jag på textil. Tekniker som har funnits länge. Tovning. Vad man gjorde förr, brodera monogram på lakan, gamla ting. Man gjorde så omsorgsfulla saker. Man gjorde saker som skulle användas i hemmet, ting som man hade i det vardagliga livet. Formade handgjorda saker, monogrammen till exempel. Man dekorerade och gjorde snyggt i hemmen. Hur man

levde förr, bosatte sig, det är kulturarv för mig. Hela vårt samhälle. (lärare 1)

De tekniker som lärarna anser höra till kulturarvet är stickning, virkning, vävning och att känna till hur man får ett tyg, karda och spinna, tova, linberedning, dräkthistoria och broderi. Lärare 1 nämner även att titta på gamla modeller, av till exempel kläder och väskor, som man använde förr hör till kulturarvet. Det är dock inget hon gör i slöjden. Lärare 1 nämner även att hon arbetar ganska mycket med sameslöjd med eleverna. Det är hon ensam om att nämna. Jag tog upp att man syr väldigt mycket på symaskinen i slöjden, men att hon inte hade nämnt den. Det är ingen av de intervjuade som anser att symaskinen hör till kulturarvet, lärare 3 sa dock att det beror på hur långt tillbaka man räknar.

5.2 Hur använder textillärare sig av kulturarvet i undervisningen?

Lärarna är relativt eniga om vad inom kulturarvet som de vill lära ut, men jag tycker mig ändå kunna se att synen på hur det kan förmedlas och läras ut skiljer sig dock en del. De två olika synsätten, som jag har kunnat urskilja är om man ser på kulturarv som något teoretiskt eller praktiskt inslag i slöjdundervisningen. Indirekt har intervjuerna även gett svar på en annan frågeställning som inte har varit det egentliga syftet i undersökningen, nämligen hur slöjden kan samarbeta med SO- och historieämnet. Mer tankar kring detta kommer jag att ta upp i diskussionsavsnittet.

5.2.1 Kulturarv som ett teoretiskt eller praktiskt inslag i slöjdundervisningen?

En del tekniker har de gjort i samband med projekt ihop med historieämnet och SO-ämnet. Både lärare 1 och 3 anser att kulturarvet inom det textila området är nära förknippat med hur vi levde förr, något man kan kallas för en slags vardagshistoria. Eftersom man tillverkar allt man behöver själv när man lever i ett självhushåll. Det blir då påtagligt att de textila materialen och teknikerna hade en ganska stor roll i hemmen. Lärare 2 tyckte dock att detta hörde mer till SO ämnet, hon la också mer teoretiska aspekter på vad kulturarvet är eller hur det förs in i undervisningen. Det är påtagligt att deras uppfattningar huruvida kulturarvet i slöjden kan förenas med historieämnet och SO-ämnet skiljer sig åt. Detta belyses med dessa utdrag ur intervjuerna:

Vävning tycker jag är svårt att praktiskt med grupper om 20 elever. Vi har ett projekt inom SO, där vi ska besöka

Almgrens Sidenväveri och tala om industrialismen. Jag kommer visa vävstolarna här, men det blir mest ett SO-projekt. (lärare 2)

Jag har visat pinn-band, det hör till vikingatiden. Vi gjorde vikingadockor och de fick klä dockorna med vikingakläder och vi pratade om vad man hade på sig. Det var knutet till årskurs 4. Det är lätt att knyta an till historia. (lärare 1)

Ibland har vi haft samarbete med historieämnet och vikingatiden. Vi har kopplat det till brickväv, spinna med slända, fläta och att väva på stående vävstol, tekniker som man känner till som fanns. Även gjort tittskåp om Gustav Wasa, då var det en som knypplade eftersom man hade spetskragar på den tiden. I SO har vi när eleverna lärt sig om olika landskap haft en del tema där de får göra något typiskt hantverk för landskapet. Tema knutet till en världsdel, Nicaragua som vi har en vänskola i och då arbetade vi med mola-teknik (en applikationsteknik). (lärare 3)

Lärare 2, som säger sig se på kulturarv som något teoretiskt, tycker att det är svår genomförbart att förmedla kulturarv till eleverna. Hon anser det vara svårt att ta in det historiska perspektivet och även prova på det praktiskt. Slöjden är fysiska saker, och det går inte att bara berätta teoretiskt. Varje arbetsområde inleds därför praktiskt. Sedan går hon in på teknikens historiska bakgrund, när eleverna har börjat arbeta. Om hon börjar med historiken tröttnar eleverna. I stället avbryter hon medan de håller på att arbeta.

Alla lärare säger sig ta upp kulturarvet i genomgångar och kopplar det till en tekniks historiska bakgrund. Lärare 1 och 3 tycker att det är lätt att knyta an vissa delar i slöjdundervisningen till ämnena historia och SO. De har gjort projekt i samarbete med dessa ämnen. Lärare 1 tycker att eleverna egentligen håller på med kulturarv hela tiden, även om de gör ett föremål som är av idag.

De är ju i teknikerna. Aha upplevelser, hon har ju stickade saker på sig, det har ju jag gjort. (lärare 1)

I och med att de arbetar med en teknik håller de på med ett kulturarv, och även för det vidare.

5.3 Vad inom kulturarvet och varför tycker de att det är viktigt/oviktigt att föra vidare?

Det lärarna tycker är viktigast inom kulturarvet att föra vidare till andra generationer är olika tekniker, de tekniker som främst nämns är stickning och virkning. Lärare 1 säger att stickning och virkning är något som kommer och går. Även om det inte är populärt vid en viss tid så kommer det säkert tillbaka och då är det bra att kunna. Lärare 1 anser att det är viktigt att prata om och arbeta med sameslöjd, det är vår urbefolkning och de har väldigt mycket hantverk i sin kultur. Det vill hon förmedla. Hennes elever arbetar mycket med sameslöjd.

Sameslöjd tycker jag är viktigt att påpeka att de har en kultur som skiljer sig från övriga Sverige. Jag jobbar med renskinn. Att de får en anknytning. Det tror jag inte någon annan lärare på skolan gör. Stickning och virkning. Man kan ta med sig det överallt. Och stickning och virkning kommer och går, ett sätt för oss så att det inte försvinner helt och hållet. (lärare 1)

Lärare 3 återkommer ofta till att hon tycker att det är viktigt att förmedla att allt har ett ursprung, att få kännedom om hur något tillverkas och var det kommer ifrån.

Det är också viktigt med tekniker, men det har med intresse att göra. Jag tycker att det är viktigt att veta allt har ett ursprung. Tröjan ramlar inte in på H&M det är någon som sitter och syr den i ett annat land. Att få kännedom om hur något tillverkas och var kommer ifrån. (lärare 3)

Lärare 3 tycker även att det viktigt att visa en stor bredd av tekniker. Eleverna tycker om olika tekniker olika mycket och det är viktigt att alla får möjlighet att hitta något som passar dem.

Det är viktigt att få kännedom om hur man använder olika tekniker, att få prova på många olika tekniker. Eleverna tycker om olika tekniker olika mycket. Det är viktigt att visa ett spektrum som vi har hållit på med länge. Veckans textil är ett exempel. Kanske är det någon elev som tittar och kommer ihåg, alla gör det inte men någon. Viktigt att visa ett spektrum av många tekniker! (lärare 3)

Lärare 2 och 3 tycker att det är mycket viktigt att ta med kulturarvet som en del av slöjdundervisningen och poängterar att de vill att eleverna ska förstå att det är något vi har hållit på med länge. Lärare 1 ser det som att eleverna är i kulturarvet hela tiden, i och med att de håller på med teknikerna, men säger att eleverna är nog inte medvetna om att det är ett kulturarv. Hon tycker dock att varje nytt arbetsområde ska innehålla en historisk bakgrund. Lärare 1 och 2 tycker att det kan vara svårt att ta med kulturarvsfrågan i undervisningen. Lärare 1 nämner att det är svårt om man inte har allt i huvudet och att hon gjorde det i större utsträckning förr än idag. Det säger hon kan bero på att hon upplever eleverna vara mindre intresserade nu, de vill arbeta praktiskt i stället. Lärare 2 ser inslaget av kulturarv i undervisningen som något som består av teoretiska genomgångar och att det därför är svårt eftersom elevernas förväntningar är att de ska arbeta praktiskt.

Lärare 3 nämner inte teknikerna så mycket utan ser det mer som att veta materialens ursprung och hur kläderna hamnar i butiken, hur det var förr och hur man gör ett tyg. Hon anser kulturarvet vara viktigt för att vi har ärvt det genom generationer och att det är viktigt att se saker i ett sammanhang. Alla tycker att kulturarv är att ge en historisk bakgrund till den teknik de arbetar med. Lärare 3 uppfattar jag se det som en väldigt naturlig del i det mesta hon gör.

Lärare 1 och 2 säger att det kan vara besvärligt på något sätt, antingen för att eleverna inte visar intresse eller för att läraren själv saknar tillräckliga kunskaper, utan måste först söka sig kunskapen. Följande utdrag ur intervjuerna visar deras syn på kulturarvet som en del av undervisningen.

Där skulle jag kunna göra mycket mer än vad jag gör. Jag skulle kunna göra mer. Att gå in i det historiskt. I utbildningen ingick det som en del av presentationen. Jag

gjorde det mer förr, men idag hoppar jag över det. *Varför?*
Eleverna är inte lika intresserade. De vill jobba och jag har inte materialet i huvudet, det kan vara lathet. Jag nämner det, men förr var jag mycket mer noggrann. Jag tycker att varje område skulle innehålla lite historia. (lärare 1)

Måste man ju ha. Att ge ett historiskt perspektiv är viktigt, även om det kan kännas svårt och besvärligt. Man måste ha en bakgrund själv, som man kan ta fram när tillfälle ges. Till exempel om en elev frågar någonting. (lärare 2)

Det är en självklarhet för mig. Vi har ju ärvt ner genom generationer och det kan ej ses uttryckt från sitt sammanhang. I olika tekniker är det olika tydligt. Men man måste veta det själv. För mig är det en självklarhet för jag vill ha en förankring i min tillvaro precis som i mitt ämne. Jag måste kunna mycket mer än vad jag lär ut till eleverna. (lärare 3)

I intervjuerna säger de att det de själva tycker är viktigt förmedlar de till eleverna. Samtidigt som de till en del utgår från sig själva måste man ha med vissa saker även om man inte tycker att det är så intressant själv. Lärare 2 sticker mycket med eleverna och undviker virkning. Hon tycker att det är svårare att sätta betyg på virkning eller att hon inte har lika stor fallenhet för tekniken jämfört med stickning. Det de tycker är lätt och roligt gör det ganska mycket med eleverna, det ger två av lärarna exempel på.

Jag utgår från mig själv. Jag tolkar läroplanen så att den fungerar för mig. Jag tolkar läroplanens intentioner så att den passar mitt sätt. Mitt egna textila intresse speglar av sig i undervisningen. Jag är intresserad av dräkthistoria (fast det tar jag inte upp) och garntekniker. (lärare 2)

Själv lägger jag ned mycket mer tid och större arbete på hur det ser ut (att göra något snyggt och prydligt). Men det har med mognad att göra, att jag är äldre. Till eleverna uppmuntrar jag mer skaparglädje. Jag har skaparglädje i det jag gör ändå. Jag har många vävstolar i salen. Jag tycker att det är kul och det känns inte besvärligt eller svårt som det kan göra för andra. Det beror på att jag är bra på att väva och tycker att det är roligt. (lärare 3)

Samtliga tre lärare har med sig en hel del om kulturarvet inom det textila området från sin utbildning. I utbildningen ingick det att ta reda på den historiska bakgrunden till den teknik de arbetade med. De talade inte om hur det skulle förmedlas till eleverna, men fick ändå en känsla att det var en viktig del. Lärare 3 läraren tolkade det som viktigt. Lärare 2 säger att de pratade mycket om det och hade lektioner för varandra om olika områden.

På frågan varför det är viktigt att föra vidare kulturarvet, nämner lärare 1 och 2 att det knyter an till andra äldre generationer.

Vi är så generationssegregerade och vi behöver en känsla för att det har funnits människor före oss. Kännedom om kulturarvet inom detta område ger förståelse för handens arbete. (lärare 2)

Det är även ett värde i att se att man kan samma sak som mormor till exempel.

En elev berättade om att hans eller hennes mormor stickar...och det har jag också gjort. Då får eleven en relation och beröringspunkt till mormodern som är en annan generation. Eleven kan också förstå saker som finns i sitt hem. Den kan se, det är stickat och det kan jag också göra. Det finns ju nyproduktion, ny design. När man ser det kan man tänka att det finns ett arv i det. (lärare 1)

Att förstå att vi har hållit på med dessa hantverk under lång tid tillbaka skapar respekt och förståelse för handens arbete. Man kan också förstå saker i sin omgivning när man förstår hur de är tillverkade.

Det är viktigt att förstå sina rötter. Vi är väldigt beroende av textilier annars skulle vi frysa... Vi har alltid tyckt om att göra vackra saker, smycka oss eller att brodera dukar till hemmet. (lärare 3)

6 DISKUSSION

Resultaten som intervjuerna gett har varit av stort intresse för mig. Trots att undersökningen inte har varit stor har jag fått många intressanta svar att ta ställning till. Hade jag intervjuat fler hade jag säkerligen fått större variation i svaren. Jag är medveten om att studien är för liten för att dra några generella slutsatser. Dessa tre intervjuer har ändå gett mig en hel del mer kunskaper om det område jag velat undersöka. Jag har fått en djupare insikt i hur jag kan ta upp kulturarvet inom det textila området i undervisningen. Här kommer jag att diskutera resultatet i förhållande till syfte och frågeställningar och till den teoretiska bakgrunden. Jag kommer också att lyfta fram likheter och skillnader i intervjustudien.

6.1 Kulturarv som ett praktiskt eller teoretiskt inslag i undervisningen

Syftet har varit att undersöka textillärares förhållningssätt till det svenska textila kulturarvet och hur de använder sig av kulturarvet i sin undervisning. Samtliga av de lärare som jag har intervjuat anser att de förmedlar ett kulturarv och att det är en viktig del av undervisningen. Det skiljer sig dock hur medvetandegjort det är för var och en. Även om lärare 1 inte säger att hon gör det så mycket, så gör hon det praktiskt med eleverna när hon till exempel arbetar med sameslöjd. Å andra sidan säger hon att eleverna är i kulturarvet hela tiden eftersom de arbetar med teknikerna. En viss tvetydighet råder. Kanske kan de bero på om man först och främst uppfattar kulturarv som ett teoretiskt inslag i undervisningen. Lärare 2 ser kulturarv enbart som ett teoretiskt inslag.

Min uppfattning är en annan, att det mycket väl går att använda sig av kulturarvet på ett praktiskt sätt. När det gäller ett materials ursprung är i stort sett alla moment i

tillverkningsprocessen möjliga att utföra i slöjden. Både lärare 1 och 2 säger att det kan vara knepigt att prata om en tekniks historik på grund av att eleverna saknar intresse, eller för att läraren själv saknar tillräckliga kunskaper. Eleverna förväntar sig att arbeta praktiskt i slöjden och blir otåliga om undervisningen blir för teoretisk. Därför måste man som lärare försöka hitta andra sätt, så inslaget av kulturarv i textilslöjdsundervisningen kan bli meningsfull. Jag anser det möjligt att utföra vissa avsnitt praktiskt och att samarbete med historieämnet eller SO ger möjlighet att se teknikerna i ett sammanhang.

6.2 Vad som hör till det svenska textila kulturarvet

Alla lärare talar om att de tycker att gamla tekniker hör till kulturarvet. Lärare 1 och 2 nämner tekniker som stickning, virkning och vävning som de främsta. Andra tekniker som nämns är broderi, karda och tova. Endast lärare 1 vill lyfta fram sameslöjd som en viktig del av undervisningen, och säger att det beror på hennes eget intresse. Sameslöjd står för något mer än endast en teknik, det är även material och form, den är en del av en kultur. Sameslöjd togs inte upp i utbildningen. Kan det bero på det Lundström (2005) skriver om, att mycket av det som räknas till kulturarvet bottenar i källor från förra sekelskiftet. Allmogekulturen var intressant, men inget intresse visades för det samiska kulturarvet. Lärare 3 nämner dock inga speciella tekniker utan tycker att det är viktigast att visa många olika och talar mycket om bredden och att förmedla hur man gör ett garn, hur tyget blir till och att allt har ett ursprung. Lärare 3 säger inte heller att hon tycker att detta är svårt, som de andra gör. Kanske beror det på att hon ger uttryck för att det är en självklarhet för henne. Att få eleverna att förstå att det här är något som människor har hållit på med länge verkar också kännas viktigt för lärarna.

Om det är så att man förmedlar ett kulturarv bara genom att man arbetar med en teknik är det intressant att jämföra med exempelvis att skriva. Skriva har vi gjort länge. Får man kunskaper om kulturarvet inom svenskämnet bara genom att skriva, utan att vara medveten om vad eller hur man skriver? I slöjdämnet är det kanske annorlunda genom att teknikerna kan sägas vara traditionella. De förekommer fortfarande, men inte i hemmet lika mycket som förut.

Stickning, virkning och vävning förekommer trots allt fortfarande. Det är klart att om lärarna inte lär ut det i skolorna kommer allt färre att kunna det och få intresse för teknikerna. Jag skulle säga att det snarare är att förvalta ett kulturarv än att säga att man håller på med ett kulturarv. Halvorsen (2004) menar att kreativ verksamhet är både kulturbevarande och kulturbyggande. Vill man modernisera teknikerna får man kanske göra en större åtskillnad mellan nytt och gammalt och prata och visa mer hur det ser ut idag, eller skapa en

medvetenhet kring dessa frågor. Man kan använda sig av kulturarvet som till exempel inspirationskälla, än bara genom att använda en teknik. Grunden i det moderna som är maskinellt tillverkade finns i hantverket, likväl som man kan se att ny design är inspirerad av gamla föremål och mönster. Trots att de mesta är maskintillverkat så pratar man inte om industriell tillverkning och hur saker tillverkas i fabriker. Fortfarande är det tillverkning i hemmen som avses och hushållsmaskiner som används i slöjdsalarna, åtminstone i textilslöjdsalarna. Kanske är det ett gammalt kulturarv som finns kvar från slöjdens införande i skolorna. När textilslöjden var ny i skolan, skulle den fostra flickorna till vuxenlivet i hemmen och träslöjden fostra pojkarna till industriarbete. Förvisso är det många manuella moment i textilindustrin och på en del håll i länderna där mycket textil tillverkas är tillverkningen fortfarande ganska lik den i hemmen. Eleverna skulle kunna få en helhetsbild av samhället om man tog upp den aspekten och talade om dåtid, nutid och skillnader mellan länder.

Huruvida lärarna använder sig av kulturarvet som inspirationskälla i undervisning eller inte är något oklart. Endast till en lärare ställde jag en direkt fråga angående detta. Hon säger att hon gör det själv men inte med eleverna, för att de är för små. Kanske gör de detta ändå, på ett omedvetet sätt? Det kan hända att lärarna inte har formulerat en uppgift till eleverna som går ut på att inspireras av gamla saker. Men när de i sina genomgångar pratar om och antagligen visar gamla saker, är det ju mycket möjligt att det fungerar som inspirationskälla för eleverna. När vi pratar om kulturarvet, och hur de använder sig av det, är det teknikerna lärarna lyfter fram. Genom att teknikerna är gamla och att de var mer vanligt förekommande förr så är de ett kulturarv. Vissa tekniker är också ett led i en tillverkningsprocess och ger på så sätt kännedom om till exempel garnets eller tygets ursprung, hur det tillverkas. Om en elev spinner ett garn, eller väver ett tygstycke, är det ju för att eleven har sett det någonstans. Eleverna vill helst oftast göra saker som känns moderna och som de ser finns att köpa i affärerna. Kanske har man inte pratat om hur man kan inspireras av saker, på ett medvetet sätt. Anledningen till att ingen nämner att de använder kulturarv som inspirationskälla kan förvisso också bero på att jag inte ställde en direkt fråga.

6.3 Vad och varför lärarna tycker kulturarvet är viktigt att föra vidare till andra generationer

Vad lärare väljer att förmedla beror mycket på det egna intresset och kunskaperna hos läraren. Det man själv har erfarenhet av är lättare att genomföra än annat. Det kan hända att man har

erfarenhet av ett moment eller en teknik själv, men är osäker på hur det ska förmedlas till eleverna. Resultatet visar att lärarnas intresse styr ganska mycket vad de väljer att ta upp i undervisningen. Gemensamt är att de vill ge förståelse för att teknikerna har funnits länge och hur man använde dem förr. Vilka teknikerna är beror på lärarens intresse och kunskaper. Förutom att en historisk bakgrund ger möjlighet att se något i ett sammanhang, anser de, liksom Borg (2001), att det är ett stort värde i att knyta an till äldre generationer. Idag kan man nog säga att vi har mindre kontakt med äldre generationer än vi hade förr i tiden. Vi lever mer åtskilda från varandra och tycker kanske att vi inte riktigt känner varandra om vi har olika intressen, musiksmak och klär oss annorlunda med mera. I intervjuerna framkommer det att lärarna anser det vara värdefullt att kunna samma sak som någon äldre. Det skapar en beröringspunkt med äldre generationer och kan lösa upp gränser mellan generationerna. Att få en historisk bakgrund hjälper oss även att känna samhörighet med de äldre. Vi kan lättare förstå våra rötter och få kunskap om hur vi levde förr.

Det är därför intressant att lärare 2 inte tycker att hur man levde förr är nära förknippat med slöjdämnet och att hon ser det som en del av SO. Hennes elevgrupper var större än de andras. Det kan också bero på materialtillgång, intresse eller kunskap. Jag ser denna del av historien som rör vår vardag som mycket praktisk, och något som kan göras praktiskt i slöjden. Året i en jordbruksfamilj, som var självförsörjande, var ju indelat i olika säsonger, där man på vintern tog hand om ull och linet. Man spann garnet, stickade och vävde tyger som skulle användas till kläder med mera. Själv ser jag det som ett mycket bra tillfälle att knyta an till hur vi levde förr. Om man gör det i ett samarbete med till exempel historieämnet får eleverna verkligen en allsidig bild och möjlighet att lära med flera sinnen. De ser då även teknikerna i ett större sammanhang.

6.4 Slutord

Själv har jag märkt under arbetet med den här undersökningen, att min förförståelse i ämnet har haft betydelse för vad jag har förväntat mig för svar. Resultaten som undersökningen gav, motsvarar inte helt och hållet mina förväntningar. I och med min utbildning som handlar mycket om att rita och formge mönster för textilier, tänker jag i banor av mönsterbilder och former. På det sättet tänker jag kulturarv som en inspirationskälla. Eftersom kulturarv är ett stort begrepp kan man räkna teknikerna i sig till kulturarvet. Jag har dock inte sett det ur det perspektivet. Teknikerna finns där och det är mer hur vi använder dem som jag knyter till kulturarvet. Min uppfattning är att man inte behöver kopiera och använda gamla saker som

förlagor. Man kan inspireras av saker som hör till vårt kulturarv. Ta till sig det gamla och tänka hur jag kan göra en modern eller personlig variant av det gamla. Eller att inspireras av mönster som förekommer på gamla föremål.

Eftersom min textila värld består av mönsterbilder har jag tänkt att kulturarv är ungefär samma sak som folkkonst. Att kulturarv är folkkonst har jag även stött på i litteratur. Jacobsson skriver att folkkonst är nära förknippad med hemslöjdsrörelsen, vars syfte är att rädda en folkkultur och stödja traditionellt hantverksutövande. Den litteraturen handlar förvisso inte om slöjd i grundskolan. Det är likväl intressant att se att ingen av lärarna i undersökningen nämner folkkonst, eller något som kan förknippas med folkkonst, överhuvudtaget.

Förutom att den här undersökningen har gett mig en klarare bild av vad textillärare anser höra till kulturarvet inom det textila området och hur de använder sig av det i sin undervisning, har jag även fått idéer och förslag till olika sätt att samarbeta med andra ämnen i skolan. Genom att lägga ihop egna erfarenheter med de som lärarna delger, kan jag också dra slutsatsen att kulturarvet bör tas med i undervisningen på ett praktiskt sätt för att kännas riktigt meningsfullt. Det är min personliga uppfattning. Undersökningen spänner över ett relativt brett fält. En fortsättning på detta arbete skulle kunna vara mer specifik. Till exempel, att undersöka hur lärare använder elevers kulturella bakgrund i undervisningen, att se om det är skillnad i vad man tar upp om det är många med annan bakgrund än svensk. Ett annat område, som skulle vara intressant att undersöka, är hur slöjden kan samarbeta med andra ämnen i skolan.

KÄLLFÖRTECKNING

Otryckta källor

www.skolverket.se, 2006-05-08

Intervju 1: 2006-05-05, ca 40 minuter. *Bilaga 2.*

Intervju 2: 2006-05-18, ca 40 minuter. *Bilaga 2.*

Intervju 3: 2006-05-18, ca 40 minuter. *Bilaga 2.*

Tryckta källor och litteratur

Borg, Kajsa 2001: *Slöjdämnet intryck – uttryck – avtryck*. Linköpings universitet: Filosofiska fakulteten.

Dunker, Gisbert 2004: Romantiske forestillinger om urfolks forhold til håndarbeid og smykkekunst: red. Guttorm, Gunvor och Sandven, Jostein: *Sloyden, minoritetene, det flerkulturelle og et internasjonalt perspektiv*. Åbo: Nordiskt forum för forskning och utvecklingsarbete inom utbildning i slöjd (Nordflo).

Halvorsen, Else Marie 2004: *Kultur og individ kulturpedagogiske perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jacobsson, Bengt 1983: *Svensk folkkonst del 1*. Lund: Signum

Johansson, Bo och Svedner, Per Olov 1998: *Examensarbetet i lärarutbildningen undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget.

Lundström, Catarina 2005: Den hemvävda kulturen: kulturarvsfältet i Hämtlands län 1860-1940: en kalender, ett persongalleri och en reflektion över den "jämtländska regionalismen": red. Eivergård, Mikael: *Kulturarv och historiebruk. Fornvårdaren nr 28*. Östersund: Jamtli

Moe, Eivind 2004: Kunst og håndverksfaget i grunnskolen: red. Guttorm, Gunvor och Sandven, Jostein: *Sloyden, minoritetene, det flerkulturelle og et internasjonalt perspektiv*. Åbo: Nordiskt forum för forskning och utvecklingsarbete inom utbildning i slöjd (Nordflo).

Nygren-Landgårds, Christina 2003: *Skolslöjd nu och då – men sen då?* Rapport nr 5. Åbo universitet: Pedagogiska fakulteten.

Skolverket, 2000: *Kursplanen för slöjd. Grundskola*.

Slöjd, hemkunskap, museipedagogik. Rapport nr 19, 1991. Linköping: Skapande vetande.

Svedberg, Eva 2004: *Kulturarvet bra för identiteten: förbättrat historiemedvetande när gymnasieelever lär sig söka lokal industrihistoria: ett samverkansprojekt mellan Jönköpings läns museum och länets gymnasieskola*. Jönköping: Jönköpings läns museum.

Utbildningsdepartementet 1994: *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet, LPO94.*

Regeringens proposition 1996/97:3 Kulturpolitik. Stockholm.

Intervju nummer _____ datum _____

Uppgifter om den intervjuade:

1. Ålder _____.
2. Arbetat _____ år som lärare.
3. Examensår _____.
4. Vilka årskurser undervisar du i år, i textilslöjd? _____.

Intervjufrågor:

1. Vad tänker du på när du hör begreppet kulturarv?
2. Vad tycker du hör till kulturarvet inom det textila området?
3. Vad inom detta kulturarv tycker du är viktigt att föra vidare till andra generationer?
4. Beskriv vad du tycker om kulturarv som en del av innehållet i slöjdundervisningen?
5. Vad du tycker är viktigt i kulturarvet, skiljer det sig från vad du tycker själv angående ditt egna intresse för textil från vad du vill förmedla till eleverna? Beskriv och förklara.
6. Beskriv om du fick med dig något om kulturarvet i din utbildning. (Om det är viktigt och i så fall vad som är viktigt?, Varför?, Hur detta i så fall kan förmedlas?)
7. Om du använder dig av kulturarvet i din undervisning, på vilket sätt gör du det då? Varför?
8. Varför är det viktigt att föra vidare kulturarv överhuvud taget?
9. Övrigt.

Intervju 1 datum 2006-05-05

Uppgifter om den intervjuade:

1. Ålder 50+.
2. Arbetat 15 år som lärare.
3. Examensår 1987.
4. Vilka årskurser undervisar du i år, i textilslöjd? 2-9

(Rubriker = mina frågeställningar)

Vad anser textillärare höra till det svenska kulturarvet inom det textila området?

Fråga: Vad tänker du på när du hör begreppet kulturarv?

Svar: När jag tänker på kulturarv tänker jag på textil. Tekniker som har funnits länge. Tovning. Vad man gjorde förr, brodera monogram på lakan, gamla ting. Man gjorde så omsorgsfulla saker. Man gjorde saker som skulle användas i hemmet, ting som man hade i det vardagliga livet. Formade handgjorda saker, monogrammen till exempel. Man dekorerade och gjorde snyggt i hemmen. Hur man levde förr, bosatte sig, det är kulturarv för mig. Hela vårt samhälle.

Fråga: Vad tycker du hör till kulturarvet inom det textila området?

Svar: Stickning, virkning, broderi, tova, att föra det vidare. Vävning är kulturarv samtidigt som man lär sig hur ett tyg blir till. Tekniker. Sameslöjd.

Annat än tekniker? Linberedning har vi hållit på mycket med i Sverige. Titta på gamla modeller av väskor, kläder, som man använde förr. Men det gör vi inte i slöjden. Jo, jag har visat pinn-band, det hör till vikingatiden. Vi gjorde vikingadockor och de fick klä dockorna med vikingakläder och vi pratade om vad man hade på sig. Det var knutet till årskurs 4. Det är lätt att knyta an till historia.

Fråga: Vad inom detta kulturarv tycker du är viktigt att föra vidare till andra generationer?

Svar: Sameslöjd tycker jag är viktigt att påpeka att de har en kultur som skiljer sig från övriga Sverige. Jag jobbar med renskinn. Att de får en anknytning. Det tror jag inte någon annan lärare på skolan gör.

Stickning och virkning. Man kan ta med sig det överallt. Och stickning och virkning kommer och går, ett sätt för oss så att det inte försvinner helt och hållet.

Vad och varför tycker de att det är viktigt/oviktigt att föra vidare?

Fråga: Beskriv vad du tycker om kulturarv som en del av innehållet i slöjdundervisningen?

Svar: Där skulle jag kunna göra mycket mer än vad jag gör. Jag skulle kunna göra mer. Att gå in i det historiskt. I utbildningen ingick det som den del av presentationen. Jag gjorde det mer

förr, men idag hoppar jag över det. Varför? Eleverna är inte lika intresserade. De vill jobba och jag har inte materialet i huvudet, det kan vara lathet. Jag nämner det, men förr var jag mycket mer noggrann. Jag tycker att varje område skulle innehålla lite historia.

Fråga: Vad du tycker är viktigt i kulturarvet, skiljer det sig från vad du tycker själv angående ditt egna intresse för textil från vad du vill förmedla till eleverna? Beskriv och förklara.

Svar: Nej, jag tycker inte att det är någon större skillnad. Det jag tycker är viktigt förmedlar jag till eleverna. Jag har inget eget intresse av kulturarv. *Har du något annat eget intresse?* Jag klär om möbler, men det är inget som jag lär barnen.

Fråga: Beskriv om du fick med dig något om kulturarvet i din utbildning. (Om det är viktigt och i så fall vad som är viktigt?, Varför?, Hur detta i så fall kan förmedlas?)

Svar: Ja, men det fanns ju med. På samma sätt som jag föregår ett arbetsområde. Man tog reda på i böcker om teknikerna man skulle jobba med. Det fanns inte ett ämne som handlade om det. Det fanns ett ämne, konsthistoria, men det handlade inte om textil. *Pratade ni om det var viktigt att förmedla och hur det kunde göras i så fall?* Nej, vi pratade inte om att det skulle förmedlas till eleverna. *Varför tror du att det var så?* Man gick mest praktiskt tillväga, hur man skulle utföra ett arbete. Inte historien.

Hur använder textillärare sig av kulturarvet i sin undervisning?

Frågor utöver de tänkta:

Fråga: Man syr på symaskin ganska mycket i slöjden. Men du har inte nämnt det någonting?

Svar: Symaskinen ser jag inte som ett kulturarv, den fortgår.

Fråga: Varför är det här viktigt över huvud taget?

Svar: För att få en känsla av tekniken. En elev berättade om att hans eller hennes mormor stickar... och det har jag också gjort. Då får eleven en relation och beröringspunkt till mormodern som är en annan generation. Eleven kan också förstå saker som finns i sitt hem. Den kan se, det där är stickat och det kan jag också göra. Det finns ju nyproduktion, ny design. När man ser det kan man tänka att det finns ett arv i det.

Fråga: Hur förenas kulturarv med att man ska utgå från elevernas intressen?

Svar: De är ju i teknikerna. Aha upplevelser. Hon har stickade saker på sig, det har ju jag gjort.

Intervju 2 datum 2006-05-18

Uppgifter om den intervjuade:

1. Ålder 40.
2. Arbetat 15 år som lärare.
3. Examensår 1991.
4. Vilka årskurser undervisar du i år, i textilslöjd? 3-9.

(Rubriker = mina frågeställningar)

Vad anser textillärare höra till det svenska kulturarvet inom det textila området?

Fråga: Vad tänker du på när du hör begreppet kulturarv?

Svar: Svår genomförbart i sin fulla betydelse om man ska ta in historia praktiskt och prova på det praktiskt. Gamla tekniker. Krokning t ex är en gammal teknik. Jag stickar mycket och det är också gammalt. När jag tar in det historiska avbryter jag medan de håller på att arbeta. Om jag inleder ett arbetsområde med en historisk genomgång undrar eleverna när de får börja arbeta. Om det inte händer något så gör de inget. Man kan lägga mycket i kulturarvsbegreppet. Dräkthistoria är också kulturarv. Tänker att det är mer teoretiskt än vad slöjd står för för eleverna.

Fråga: Vad tycker du hör till kulturarvet inom det textila området?

Svar: Försöka få eleverna att få en känsla för att det har pågått länge, att man har hållit på med de här sakerna/teknikerna länge. Att det gav en inkomst förr som t ex med stickning. Det ger en förståelse för att det tar tid. Jag tar upp mönsterstickning från Färöarna och Irland, att varje familj hade sitt signum och att man stickade mycket i Bohuslän i Sverige. Lovikka i norrland. Garntechniker.

Fråga: Vad inom detta kulturarv tycker du är viktigt att föra vidare till andra generationer?

Svar: Garntechniker, kanske för att det är genomförbart i slöjden. Stickning fungerar väldigt bra. Det är lättare att betygssätta än virkning, eller kanske inte, det kan vara en personlig läggning att jag föredrar stickning framför virkning. Med kläder – jag gör ingenting med dräkthistoria. Vävning tycker jag är svårt praktiskt med grupper om 20 elever. Vi har ett projekt inom SO, där vi ska besöka Almgrens Sidenväveri och tala om industrialismen. Det blir mest ett SO-perspektiv.

Vad och varför tycker de att det är viktigt/oviktigt att föra vidare?

Fråga: Beskriv vad du tycker om kulturarv som en del av innehållet i slöjdundervisningen?

Svar: Måste man ju ha. Att ge ett historiskt perspektiv är viktigt, även om det kan kännas svårt och besvärligt. Man måste ha en bakgrund själv, som man kan ta fram när tillfälle ges. T ex om en elev frågar någonting.

Fråga: Vad du tycker är viktigt i kulturarvet, skiljer det sig från vad du tycker själv angående ditt egna intresse för textil från vad du vill förmedla till eleverna? Beskriv och förklara.

Svar: Jag utgår från mig själv. Jag tolkar läroplanen så att den fungerar för mig. Jag tolkar läroplanens intentioner så att de passar mitt sätt. Mitt egna textila intresse speglar av sig i undervisningen. Jag är intresserad av dräkthistoria (fast det tar jag inte upp) och garntekniker.

Många elever tycker att slöjd är samma sak som att sy kläder – att det är roligare att sy på maskin. Man kan inte hoppa över vissa delar för att man inte är intresserad av det och bara hålla på med garntekniker. Det är en längre startsträcka när man arbetar med garntekniker. Det är större entusiasm från början när eleverna ska sy på symaskin. Ingvar Kamprad har sagt att Ikea hade inte fungerat om inte alla hade haft slöjd i skolan. Slöjd är något typiskt för Sverige (Norden). Det ingår liksom i att vara svensk att kunna sy med sina händer.

Fråga: Beskriv om du fick med dig något om kulturarvet i din utbildning. (Om det är viktigt och i så fall vad som är viktigt?, Varför?, Hur detta i så fall kan förmedlas?)

Svar: Mycket. Vi gjorde museibesök och inspirerade varandra. Vi hade uppgift att hålla kulturarvslektioner för varandra och det var på vårt eget initiativ. Vi ville även hålla lektioner i dräkthistoria när vi var på praktik. Vi diskuterade detta mycket och känner oss på så sätt säkra som lärare om elever frågar om något historiskt. Vill kunna svara på varför vi gör så här.

Hur använder textillärare sig av kulturarvet i sin undervisning?

Fråga: Om du använder dig av kulturarvet i din undervisning, på vilket sätt gör du det då? Varför?

Svar: Lurar på eleverna det mitt i lektionen under pågående arbete. Jag inleder alltid praktiskt annars får jag dålig respons. Slöjden är fysiska saker, jag kan inte bara teoretiskt berätta. Iband gör vi det i samarbete med SO.

Det står i läroplanen och jag tycker att eleverna ska ha bakgrunden till den teknik de arbetar med. Teori är lättare på högstadiet men å andra sidan kan det vara lättare i mellanstadiet för att jag har halvklass där.

Fråga: Varför är det viktigt att föra vidare kulturarv överhuvud taget?

Svar: Ja det är viktigt. Vi är så generationssegregerade och vi behöver en känsla för att det har funnits människor före oss. Kännedom om kulturarvet inom detta område ger förståelse för handens arbete. När jag började arbeta –91/92 hade hantverk ingen status bland eleverna. Nu känns det lite mer som det, kanske inte status men man respekterar det mer. Det är att ta i att säga att hantverksyrken är på väg tillbaka. Man har mer respekt för handens arbete och det är ett slags kulturarv. *Varför tror du att det har svängt?* Vet ej. Det kan ha att göra med att jag arbetade på en annan skola då. Då arbetade jag på Södermalm (Stockholms innerstad). Nu arbetar jag en bit utanför och här respekterar men slöjden som ämne.

Övriga frågor:

Fråga: Hur ser du på kulturarv inom slöjden som en del av vardagshistoria?

Svar: Det tycker jag mer hör till SO.

Intervju 3 datum: 2006-05-18

Uppgifter om den intervjuade:

1. Ålder 46.
2. Arbetat 14 år som lärare.
3. Examensår 1992/93.
4. Vilka årskurser undervisar du i år, i textilslöjd? 3-6.

(Rubriker = mina frågeställningar)

Vad anser textillärare höra till det svenska kulturarvet inom det textila området?

Fråga: Vad tänker du på när du hör begreppet kulturarv?

Svar: Många av teknikerna är kulturarv därför att vi har hållit på med dem länge. Kulturarv är att vi inte ska tappa bort det som varit, det gamla, det som det som är idag bygger på. Med ull är kulturarv hur vi har använt det genom tiderna. Bygga på gamla tekniker, hur man använt teknikerna förr. Nya tekniker bygger på de gamla. Ett annat exempel är stickning, hur gör man garnet, var kommer det ifrån. Man klippte fåret, kardade ullen, spann garnet, färgade osv. Hur ett par strumpor blev till, vilken tid det tog att göra ett par nya. Idag slänger vi och köper nya när de går sönder.

Här går det svenska elever, därför tar jag upp mycket om det som känns svenskt och hur man levde här. Om jag hade arbetat i en annan skola med många elever med annan kulturell bakgrund hade jag pratat mer om vad man gjorde i deras kulturer.

Fråga: Vad tycker du hör till kulturarvet inom det textila området?

Svar: Allting hör till kulturarvet, men olika tydligt. Symaskinen hör mindre till kulturarvet, men det beror på hur långt tillbaka i tiden man går. Till kulturarvet hör att känna till hur man får ett tyg. Att man väver det och veta var tråden kommer ifrån. Att känna till att allt har ett ursprung och kommer någonstans ifrån. Känna till materialens ursprung: ull-fåret, silke-silkesmasken.

Ibland har vi haft samarbete med historieämnet och vikingatiden. Vi har kopplat det till brickväv, spinna med slända, fläta och att väva på stående vävstol, tekniker som man känner till som fanns. Även gjort tittskåp om Gustav Wasa, då var det en elev som knypplade eftersom man hade spetskragar på den tiden. I SO har vi när eleverna lärt sig om olika landskap haft tema där de får göra något typiskt hantverk för landskapet. Tema knutet till en världsdal, Nicaragua som vi har en vänskola i och då arbetade vi med mola-tekniken (en applikationsteknik).

Hur mottas ett sådant arbete av eleverna? Det beror på hur det ligger i tiden. De tycker inte att det är roligt om de måste avbryta ett annat arbete, men om det ligger på en egen tid är det helt ok.

Fråga: Vad inom detta kulturarv tycker du är viktigt att föra vidare till andra generationer?

Svar: Det är också viktigt med tekniker, men det har med intresse att göra. Jag tycker att det är viktigt att veta allt har ett ursprung. Tröjan ramlar inte in på H&M det är någon som sitter och syr den i ett annat land. Att få kännedom om hur något tillverkas och var kommer ifrån. Det är viktigt att få kännedom om hur man använder olika tekniker, och att få prova på många olika tekniker. Eleverna tycker om olika tekniker olika mycket. Det är viktigt att visa ett spektrum som vi har hållit på med länge. Veckans textil är ett exempel. Kanske är det någon elev som tittar och kommer ihåg. Viktigt att visa ett spektrum av många tekniker!

Vad och varför tycker de att det är viktigt/oviktigt att föra vidare?

Fråga: Beskriv vad du tycker om kulturarv som en del av innehållet i slöjdundervisningen?

Svar: Det är en självklarhet för mig. Vi har ju ärvt ner genom generationer och det kan ej ses uttryckt från sitt sammanhang. I olika tekniker är det olika tydligt. Men man måste veta det själv. För mig är det en självklarhet för jag vill ha en förankring i min tillvaro precis som i mitt ämne. Jag måste kunna mycket mer än vad jag lär ut till eleverna.

Fråga: Vad du tycker är viktigt i kulturarvet, skiljer det sig från vad du tycker själv angående ditt egna intresse för textil från vad du vill förmedla till eleverna? Beskriv och förklara.

Svar: Själv lägger jag ned mycket mer tid och större arbete på hur det ser ut (att göra något snyggt och prydligt). Men det har med mognad att göra, att jag är äldre. Till eleverna uppmuntrar jag mer skaparglädje. Jag har skaparglädje i det jag gör ändå. Jag har många vävstolar i salen. Jag tycker att det är kul och det känns inte besvärligt eller svårt som det kan göra för andra. Det beror på att jag är bra på att väva och tycker att det är roligt.

Fråga: Beskriv om du fick med dig något om kulturarvet i din utbildning. (Om det är viktigt och i så fall vad som är viktigt?, Varför?, Hur detta i så fall kan förmedlas?)

Svar: Dräkthistoria, konsthistoria och slöjdhistoria, inom broderi medeltidens broderier och landskapssömmar, det hade vi skrivningar i. Det är intressant att se hur olika stilar bygger på varandra. Vi uppfinner inte hjulet varje gång. När vi hade vävning ingick det t ex att veta bakgrunden. När vi broderade gick vi igenom olika landskapssömmar. Jag tolkade det som att det var viktigt att veta bakgrunden/historien till det vi gör.

Hur använder textillärare sig av kulturarvet i sin undervisning?

Fråga: Om du använder dig av kulturarvet i din undervisning, på vilket sätt gör du det då? Varför?

Svar: I genomgångar. Jag kopplar kulturarvet till en tekniks bakgrund.

Fråga: Varför är det viktigt att föra vidare kulturarv överhuvud taget?

Svar: Det är viktigt att förstå sina rötter. Vi är väldigt beroende av textilier. Vi har alltid tyckt om att göra vackra saker, smycka oss eller att brodera dukar till hemmet.

Övriga frågor:

Fråga: Använder du kulturarvet som inspiration någon gång?

Svar: Själv gör jag det, men eleverna är för små. På högstadiet kanske det går. Jag själv går ofta tillbaka och inspireras. Men känner mig inte bakåtsträvande för det. Kanske har det att göra med att jag har läst etnologi.

Hej!

Jag läser sista terminen på kompletterande lärarutbildningen vid Södertörns högskola och skriver på examinationsuppgiften som är en C-uppsats. Uppsatsen ska innehålla en undersökning om textillärares förhållningssätt till kulturarvet och hur man använder sig av kulturarvet i sin undervisning. I denna undersökning har jag tänkt att göra ett antal intervjuer för att få en bättre bild av vad kulturarvet består av och hur det används. Både du och skolan du arbetar på kommer att behandlas helt anonymt i uppsatsen.

Hälsningar Maria Karling

Här är de frågor som jag kommer att ställa under intervjun:

1. Vad tänker du på när du hör begreppet kulturarv?
2. Vad tycker du hör till kulturarvet inom det textila området?
3. Vad inom detta kulturarv tycker du är viktigt att föra vidare till andra generationer?
4. Beskriv vad du tycker om kulturarv som en del av innehållet i slöjdundervisningen?
5. Vad du tycker är viktigt i kulturarvet, skiljer det sig från vad du tycker själv angående ditt egna intresse för textil från vad du vill förmedla till eleverna? Beskriv och förklara.
6. Beskriv om du fick med dig något om kulturarvet i din utbildning. (Om det är viktigt och i så fall vad som är viktigt?, Varför?, Hur detta i så fall kan förmedlas?)
7. Om du använder dig av kulturarvet i din undervisning, på vilket sätt gör du det då? Varför?
8. Varför är det viktigt att föra vidare kulturarv överhuvud taget?

Övrigt.